

עט ואתיקה

חידושים, הנחיות, הלפות ופרשנויות
בסוגיות של אתיקה מקצועית בעריכת דין

גליון מס' 8 ■ תמוז תש"ן ■ יולי 1990

יוצא לאור ע"י ועדת האתיקה שליד ועד מחוז ת"א בלשכת עורכי הדין ■ העורך: עו"ד יאיר בן-דוד
המערכת: אבן גבירול 30, תל-אביב 64078

חברים יקרים,

המועצה הארצית של הלשכה התקינה באחרונה תיקון מרענן בכללים בנייני מדי משפט, שעיקרו - פטור מחובת לבישת מקטורן בימי הקיץ החמים. מובן, שכולנו מברכים על כך ומצטרפים לתקווה, כי שר המשפטים לא יאחר לחתום על הכללים החדשים, על מנת שנספיק להנות מהם עוד בטרם יגיע החורף.

ברם, חשוב לזכור כי להופעתו של עורך-הדין בבהמ"ש יש חשיבות מעבר לצד האסתטי גרידא. הופעתו נועדה להפגין כבוד למסגרת שבה הוא נמצא. דומני שלא אחטא בהגזמה אם אומר, שעורך-הדין באולם המשפט כמוהו כשחקן בתיאטרון זוכית. עיני הכל - השופט, הצדדים והקהל - צופיות בהופעתו, בהתנהגותו ובאורח דיבורו.

לצערי, לא מעט מהתלונות שלהן נדרשת ועדת האתיקה, מקורן בהתנהגות בלתי הולמת של חברים בעת הופעותיהם, ובמלים אחרות: חוסר כבוד מצדם לבהמ"ש ולעתים גם לצד-שכנגד ולעמיתיהם למקצוע. ועדת האתיקה נוטה להתייחס בחומרה להתנהגות כזו ובמקרים המתאימים אינה מחססת להגיש קובלנות לבית הדין המשמעותי כנגד

האחראים.

ברם, לעניין זה יש היבט כפול, ומן הראוי להדגיש היטב: עורך-הדין צריך לתת כבוד לבהמ"ש - אך זכאי הוא לקבל יחס זהה מצד היושבים על מדין.

לצערי, איני יכול לומר כי כל השופטים נוהגים כך. יש בהם - אמנם מיעוט - שאינם מצליחים להשרות באולמותיהם את האווירה הנינוחה והמכובדת שבה צריך להתנהל דיון משפטי, והם מגלים - לעתים רבות שלא לצורך ושלא בצדק - קוצר רוח כלפי עו"ד, ולפעמים גם יחס מתנשא ומעליב.

ההרמוניה הצריכה לשרור בין השופט לעורך-הדין נמצאת, במקרה כזה, מופרת וכל הצדדים יוצאים נפסדים.

הבה נזכור, איפוא, דווקא בימים חמים אלה, לכבד את כיהמ"ש הן בהופעה, הן בהתנהגות והן באורח הדיבור, ובמקביל נצפה מבהמ"ש לכבד את עורך הדין - שהרי גם זה וגם זה, כבודם הוא כבודה של מערכת המשפט כולה.

בברכת פגרה נעימה

עמוס נצר, עו"ד

יו"ר ועדת האתיקה

פסק-דין

מהי "התבטאות שאינה הולמת עורך-דין" במהלך מילוי תפקידו?

אחת העבירות המרכזיות - ולמיעצר, גם היות נפוצות - בתחום האתיקה המקצועית היא "התנהגות שאינה הולמת עורך-דין" - עבירה לפי סעיף 3(א) לחוק לשכת עורכי הדין תשכ"א-1961.

המונח "התנהגות", על פי פסיקת בתי הדין

המשמעותיים, כולל גם דברים היוצאים מפיו של עורך הדין. כשמדובר במקצוע שבו התבטאות בעל-פה היא כלי עבודה מרכזי, וכאשר תפקידו של עורך הדין מחייבו לעתים לומר גם דברים שאינם נעימים לאוזן - יש חשיבות רבה לנסיגון להגדיר או לאפיין התבטאות בלתי הולמת.

תרומה חשובה בעניין זה תרם באחרונה בית-המשפט העליון בעל"פ 9/89 (בהרכב: כבי הנשיא מ. שמגר, כבי השופט י. מלך וכבי השופט ת. ארז).

העובדות: המערער ייצג עובד במגן דוד אדום כריכו

עם מעבדו. במסגרת הייצוג של המערער מכתב אל מנהל כוח-אדם של מדי"א ובו תיאר השתלשלות עניינים מסויימת ובסיומה כתב: "אתה שיקרת במצח נחושה ובנוכחות עדים". העתק המכתב נשלח גם ליור ועד העובדים ולמנכ"ל מדי"א.

בגין הטחת דברים אלה במתלונן הוגשה הקובלנה נגד המערער, ובית הדין המחוזי קבע, שהטחת דברים אלה לא היתה דרושה לקידום עינו של הלוקח וכי יש בהם התבטאות והתנהגות שאינה הולמת עורך דין. בית הדין המשמעתי הארצי דחה את ערעור המערער על החלטתו של בית הדין המחוזי, ומכאן הערעור שהוגש לבהמ"ש העליון.

החלטת בית-המשפט העליון: בהמ"ש דחה את טענת ב"כ המערער, לפיה התבטאות כאמור אינה חורגת מהמתחם הלגיטימי של התבטאות הולמת, בנסיבות המקרה, באשר עורך-הדין ביקש להדגיש את התרועעות שהיתה לו נגד המתלונן בשל התנהגותו. אומר בהמ"ש (מפי כ"ב השופט אור):

"כבר נאמר ונקבע לא אחת, שהשאלה, אם דברים שאמרו או כתב עורך דין עומדים במבחן ההתבטאות והתנהגות ההולמת עורך דין, תלויה לא רק בתוכן הדברים. יש חשיבות גם לדרך בה נאמרים הדברים מבחינת סגנונם. חובתו של עורך דין לפעול במסירות בנאמנות וללא מורא עבור לוקחו אינה צריכה להביאו לומר את הדברים בלשון פוגעת ובלתי מנומסת. לשוני וסגנוני של עורך דין אינם יכולים להיות לשון וסגנון של שוק, ואל תלום להיות מנוסחים בלשון פוגעת ומעליבה. כבודו של מקצוע עריכת הדין תלוי גם בכך שהדברים הנאמרים ומושמעים על ידי עורך דין יהיו מנומסים ומאופקים ועל עורך דין להמנע מלתת דרור לכעסו בלשון - בין נאמרת ובין נכתבת - שאינה נקייה (ראה עלי"ע 10/81 הו"ד המחוזי של לשכת עורכי הדין בתל-אביב ועל ע"ד איננס, פסקי דין ל"ו (3) 379, עלי"ע 6/82 פלוני נגד הימנע המשפטי לממשלה, פסקי דין ל"ז (3) 164, עלי"ע 15/83 פלוני נגד הו"ד המחוזי של לשכת עורכי הדין בחיפה, פסקי דין ל"ח (2) 472).

"אכן, לעתים מטושטש הגבול בין התבטאות תקיפה, שאין עמה התנהגות בלתי הולמת, לבין התבטאות שתחשב כחורגת מתחומם של גבולות הראוי ומותר לעורך דין. במקרי גבול כאלה יש לבחון כלפי מי נאמרים הדברים ובעקבות מה, וכן את רקע הענין ונסיבותיו".

לאחר ניתוח נסיבות המקרה מגיע כ"ב השופט אור למסקנה, כי במקרה שלפניו, טענת המערער לפיה המתלונן "שיקר במצח נחושה" לא היתה מבוססת דייה, אלא נכתבה על סמך הדגשתו הסובייקטיבית, מבלי שהיתה לה הצדקה. "אולם", מוסיף בהמ"ש, "אף בהנחה שהיה לכך יסוד - די היה שיאמר למתלונן, שלא אמר לו אמת או התבטאות דומה, ללא שייחס

לו התנהגות ב"מצח נחושה", תוספת שלא היה בה אלא רצון וכוונה לייחס למתלונן סגולה נלווה, להעליב את המתלונן ולפגוע בו.

"נראה, איפוא, שקביעת בתי-הדין המשמעתיים על שתי דרגותיהם מבוססת היא, ואין מקום שנתערב בה. בהקשר זה יוסף עוד, שבתי הדין המשמעתיים הם המופקדים על שמירת כללי האתיקה ההולמת על ידי עורכי דין. פסיקתם בשאלה מהי התנהגות שאינה הולמת עורך דין, יש בה - בכפוף להתערבות במקרים מתאימים על ידי בית משפט זה - להתוות את גבולות המותר והאסור, ההולם ושאינו הולם בהתנהגותו של עורך דין. באין דבר חקיקה, שיתן מענה לכל מקרה או התנהגות של עורך דין אם מותר הוא או אסור, יש חשיבות רבה לקביעותיהם של בתי הדין המשמעתיים במקרים המובאים בפניהם, קביעות אשר יש בהן יציאת תוכן וקביעת נורמות בדבר ההתנהגות הראויה של עורך-דין".

עו"ד כדירקטור

המיגבלות על כהונת עו"ד

כדירקטוריון חב' ציבורית

חלות גם על דירקטור-חליף

זכור, קיבלה הלשכה לפני כשנתיים את כללי לשכת עורכי הדין (דירקטורים בחברה ציבורית) התשמ"ט-1988, אשר מטילים הגבלות על פעולתו של עורך דין המשמש במקביל כיועץ משפטי וכחבר דירקטוריון של חברה ציבורית.

וכך קובע סעיף 2 לכללים אלה:

(א) עורך דין שהוא דירקטור בחברה ציבורית, לא ייצג אותה חברה. את חברת האם שלה או חברה בת שלה. ולא יחן לה" יעוץ משפטי.

(ב) עורך דין שהוא דירקטור בחברה ציבורית לא ייצג נושא משרה באותה חברה ולא יחן לו יעוץ משפטי בעניינים הנוגעים לפעולתה של החברה.

(ג) הוראות סעיף זה יחולו גם על עורך דין שהוא בן זוגו. בנו. שותפו. מנטיקו או עובדו של עורך דין שהוא דירקטור באמור ועל חברת מורכב זה. שעורך הדין חבר בה.

עורך דין המשמש דירקטור-חליף בחברה ציבורית פנה לוועדת האתיקה בבקשה לחוות-דעת, אם כללים אלה חלים גם עליו ועל כן הוא מנוע מלהעניק יעוץ משפטי לחברה זו. "על פי הבנת, דירקטור-חליף אינו דירקטורי כמשמעותו בפקודת החברות או חוק ניירות ערך, ועל כן נראה לי שלא חלים עלי הכללים שבנדון ואין עלי כל מיגבלה על יצוג החברה ומתן שירותים משפטיים לה", הוא כותב.

ועדת האתיקה, שדנה בשאלה, לא קיבלה פרשנות

זו הכללים שבנדון - קבעה - חלים גם על דירקטור חליף ועל כן הוא מנוע מלהעניק שירותים משפטיים לחברה - בכפוף לחריג שבסעיף 4 לכללים אלה - כל עוד הוא משמש בתוארו זה.

שכר - טירחה

עו"ד אינו רשאי לגבות

שכ"ט מכספי מזונות שקיבל

עבור לקוחה שניתקה קשר

העובדות: עורך-דין שייצג לקוחה בתביעת מזונות, טיפל עבורה גם בנביית הכספים שנפסקו לזכותה, באמצעות ההוצאה לפועל. במהלך הטיפול ניתקה הלקוחה קשר עם פרקליטה, ועל כן הופקדו הכספים שגנבו עבורה בחשבון נאמנות.

כיון שהלקוחה לא השיבה למכתבי פרקליטה לשלם את שכרו, וגם לא באה לקבל את כספה, פנה עורך הדין לוועדת האתיקה בשאלה, האם הוא רשאי לגבות בינתיים את שכרו מתוך הכספים שגבה עבורה ואשר מופקדים בחשבון הנאמנות.

חוות דעת הוועדה: עורך דין אינו רשאי להשתמש בכספי הפקדון לצורך תשלום שכר טירחתו, אלא לפי הוראות הלקוח. כאשר הלקוח מנתק קשר ואינו נותן לפרקליטו כל הוראות בקשר לכספי הפקדון, על עורך הדין להגיש לבית-המשפט תביעה נגד לקוחו לתשלום שכר טירחתו.

הקלטה שת

האם רשאי עו"ד להתיר

למזכירתו לצוטט לשיחה עם

אדם אחר ללא ידיעתו?

ענייני הקלטה והאזנה מרבים להעסיק את החברים וכפועל יוצא גם את שולחן ועדת האתיקה. כידוע, כלל 22 לכללי האתיקה המקצועית התשמ"ו-1986 כולל 3 הוראות שעיקרן:

- א. איסור הקלטה של לקוח או עו"ד של הצד שכנגד, אלא בידיעתם;
- ב. הטלת חובה על עוה"ד להודיע לבהמ"ש על כוונתו להקליט את הדיון;
- ג. איסור על שימוש בהקלטה שנעשתה תוך הפרת הוראות כלל זה.

ברור, כי הוראות כלל זה באות להוסיף ולא לגרוע מכל הוראה אחרת שבדיון, כגון חוק האזנת סתר. ועדת האתיקה נדרשה באחרונה למתן חוות דעת

במספר שאלות הקשורות לתחום זה, וביניהן:

1. האם רשאי עו"ד להורות למזכירתו לצוטט לשיחת טלפון שהוא מקיים עם עמית למקצוע, ללא ידיעתו של העמית?

2. כאשר עו"ד יודע כי לקוחו מקליט את הדיון בבהמ"ש - האם הוא רשאי להתעלם מכך, או חובה עליו להודיע לבהמ"ש?

חוות דעת הוועדה: אשר לשאלה הראשונה, הוועדה בדיעה כי האזנה ע"י מזכירה או אדם אחר בהוראת עורך הדין וללא ידיעתו של עוה"ד האחר, נוגדת את רוח האמור בכלל 22 שלעיל ומהווה התנהגות בלתי חכמית.

אשר לשאלה השנייה - נראה, כי ככל שניתן יהיה לראות בלקוח "חלק" מעוה"ד עצמו, הרי חובת ההודעה מוטלת על עוה"ד לפי כלל 22(ב) וכן עשויה להיות תחולה לכלל 22(ג).

אם ההקלטה נעשית בניסיונות של ביצוע עבירה, הרי עקרונות האתיקה המקובלים קובעים, כי אין על עו"ד חובת גילוי בקשר לעבירה אשר נעברה ע"י לקוחו בעבר ושנתגלתה לו במסגרת יחסיו עם לקוחו, אך חובה עליו לגלות ולמנוע עבירה עתידית מסוג פשע, גם אם נודע לו עליה במסגרת יחסיו עם לקוחו.

בכל מקרה, נראה כי מוטב שעוה"ד יזהיר את לקוחו וימנע ממנו מראש את ביצוע העבירה.

עו"ד ולקוחו

אין להחתיים לקוח מראש

על הודעה לבית-משפט

בדבר הפסקת הייצוג

העובדות: "לצערי, נתקלתי בלקוח שאינו מכבד את הסכם שכר-הטירחה שסוכם ביננו בכתב", כותב עורך-דין בפנייתו לוועדת האתיקה. "מאחר שאינני מקבל את שכרי, ברצוני להתפטר מייצוגו, אולם התפטרות זאת מותנית בקבלת אישור בית-המשפט. על-מנת למנוע בעתיד מקרה דומה, חשבתי כי יהיה זה נכון אם בנספח להסכם שכר-הטירחה אחתים את הלקוח על מסמך שייקרא 'הודעה לבית המשפט על הפסקת ייצוג'. בצורה כזו אוכל בעת הצורך להכניס לתיק בית המשפט את ההודעה הנ"ל, וכך לא אהיה תלוי בחסדי בית המשפט לצורך התפטרות מן הייצוג. כיוון שהעתורר ספק, האם הסדר כזה תואם את כללי האתיקה, אבקש את חוות-דעתכם".

חוות דעת הוועדה: אכן, גם דעתנו אינה נוחה מן הכבלים אשר הטילו המחוקק והפסיקה על ידיו של עו"ד המבקש להשתחרר מייצוג, אך זהו הדין ומצווה

עלינו לכבדו. אין אנו יכולים לתת הסכמתנו להצעה הנ"ל, שכן ריח של פיקציה עולה ממנה, שתוצאתה היא עקיפת דין במישור שבו בחרו החוק וההלכה להתערב ולהביע דעתם באורח חד משמעי.

תופעה

איום בנקיטת צעדים משפטיים כלפי מי שהתלונן על עורך-דין - צעד פסול ובלתי אתי

הובא לידיעת ועדת האתיקה כי במספר מקרים בהם הוגשו תלונות נגד חברים, פנה עורך הדין הנילון בכתב אל המתלונן והודיעו, כי אם לא ימשוך חזרה את תלונתו או יבטלה, יאלץ הוא - עורך הדין - לנקוט נגדו בצעדים משפטיים, אם לפי חוק איסור לשון הרע ואם צעדים דומים אחרים.

ועדת האתיקה מדגישה כי פעולה כזו מהווה איום שלא במקומו, אפילו זכאי עורך הדין לסעד כלשהו כנגד מי שגרם לתלונת שווא נגדו.

כידוע, כלל 24 לכללי האתיקה המקצועית התשמ"ו-1986 אוסר על עורך דין לנקוט באיומים בפתחו לצד שכנגד ועליו להסתפק בפירוט האמצעים אשר מרשו ינקוט למימוש זכויותיו וכן להפנות את תשומת לב הצד שכנגד להוראות כל דין.

כשמדובר ביחסים שבין עורך דין למי שהתלונן נגדו כלשהו, חייב עוה"ד לגלות משנה זהירות ביחסיו עם המתלונן, גם אם הוא סבור שהתלונה חסרת כל שחר. זאת, בנפרד מאפשרותו לממש את זכותו נגד מתלונן-השווא בבית-המשפט.

עו"ד והצד-שכנגד

חשיפה בבימ"ש של טיוטת הסכם-פשרה שטרם נחתם מהווה התנהגות שאינה הולמת

העובדות: עו"ד שייצג לקוח בתביעה לפירוק שיתוף במקרקעין, הגיש לבית-המשפט, בתום שלב הראיות, סיכומים בכתב ואליהם צירף כנספח טיוטה של הסכם-פשרה שהוכן, אך בסופו של דבר לא נחתם, עקב חוסר הסכמה בין הצדדים והחלטתם להמשיך בהליכים המשפטיים.

החלטת ועדת האתיקה: ועדת האתיקה, שנדרשה לתלונה נגד עוה"ד בעניין זה, ראתה במעשהו זה התנהגות שאינה הולמת עורכת דין והחליטה על הגשת קובלנה נגדו לבית הדין המשמעת.

החלטת בית-הדין: בית הדין המשמעתי של מחוז ת"א (בד"מ "ת"א" 44/89) (בהרכב: עו"ד נחמן אמיתי-אביד; עו"ד דב וייסלס ועו"ד נעמי שדה) הרשיע את הנאשם בעבירה שיוחסה לו, באומרו:

"גילוי הצעת הסכם שלא נחתם", קרי: מהלכים למי"מ פשרה, שלא על דעת הצד-שכנגד - פוגע קשות ביכולת עורכי הדין להתבטא בחופשיות בעת ניהול מ"מ לפשרה אשר מעצם טבעו הוא חסוי ופוגע ביחסי האמון החייבים להיות בין חברים למקצוע עריכת הדין.

"אך הנאשם לא הסתפק אפילו בכך. במהלך הסיכומים טען טענות כנגד ב"כ הצד-שכנגד ובה בטרנוניה על שהיא יעצה לשולחה שלא לחתום על ההסכם. אין ספק בלבנו שזה מעשה שלא ייעשה. סכסוך משפטי מתברר בין צדדים ולא בין עורכי הדין. לעו"ד המייצג צד במשפט יש שיקול דעת מלא ומלאו האחריות לייצג למרשו ככל שימצא לנכון, ואין זה ענין לפרקליט הצד-שכנגד להעמיד כפלוגתא וכנושא לדיון את שיקול דעת חברו לגבי הייעוץ שיעץ לשולחיו."

בגזר הדין מציין בית הדין כי המדובר במקרה חמור כשלעצמו, ואלמלא היתה זו הרשעתו הראשונה של הנאשם במהלך 15 שנות עיסוקו במקצוע ואלמלא ההתרשמות החיובית ממנו - "לא היינו מהססים להחמיר ואף להשעותו".

סופו של דבר, הנאשם נדון לעונש של נזיפה ותשלום הוצאות הקובל בסך 500 ש"ח.

הסגת גבול המקצוע

חברת תיווך אינה רשאית לתת ללקוחותיה שירות משפטי ע"י עו"ד שכיר העובד בשירותה

העובדות: חברה העוסקת בתיווך מקרקעין וביוזום פרויקטים בתחום זה, מעסיקה עו"ד שכיר במישרה מלאה, האחראי על פעולותיה המשפטיות.

בתור "גימיק" שיווקי, ביקשה החברה לצאת בהודעות לציבור לפיהן דמי התיווך שישולמו לה יכללו גם את הוצאות הטיפול המשפטי ברישום הנכסים הנקנים דרכה, אשר יעשה ע"י עוה"ד השכיר שלה.

חוות-דעת הוועדה: בפעולתה של חברת התיווך בדרך האמורה לעיל, יש משום עבירה של הסגת גבול המקצוע, לפי סעיף 20 לחוק לשכת עורכי הדין תשכ"א-1961. עוה"ד, בין אם שכירים ובין אם חיצוניים, אשר יתנו יד לפרסום כאמור ויפעלו על פיו, עוברים לכאורה על האתיקה המקצועית.